

İşletme Kazançlarının Vergilendirilmesi 8

Merve Aksay¹

Özet

Çalışmada, işletme kazançları üzerinde etkili olan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisinin özellikleri detaylı olarak incelenmiş olup, vergilerin muhasebedeki etkileri ve işletmeler üzerindeki sonuçları değerlendirilmiştir. Ayrıca, vergilerin muhasebe kayıtlarında nasıl izlendiği, tahakkuk süreçleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kurumlar vergisinin işletme kazançlarındaki yeri, gelir vergisinin bireyler üzerindeki finansal zorunlulukları ve katma değer vergisinin vadeli mal ve hizmet satışlarındaki rolü detaylı olarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda, bugünkü değer ve gerçeğe uygun değer hesaplamaları yapılmış ve bu hesaplamaların işletmeler açısından öneminden bahsedilmiştir. Çalışmada işletmelerin faaliyetleri sonucunda elde edilen muhasebe bilgileri ile vergiler hem teorik hem de pratik yönleriyle detaylı olarak analiz edilmiştir. Türk vergi sisteminin gelişmesi için muhasebe standartlarının genişletilmesi gerektiği ve işletmelerin vergi politikalarına uyum süreçlerinin kolaylaştırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. GİRİŞ

Vergi unsuru, devletin yalnızca “vergi” adı altında topladığı gelirlerle sınırlı değildir. Vergi olarak adlandırılmayan ancak devlet ya da devlet tarafından yetkilendirilmiş diğer kamu tüzel kişileri aracılığıyla, zorunlu veya gönüllü olarak tahsil edilen harç, resim ve benzeri mali yükümlülükler de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Dolayısıyla vergi kavramı, devletin kamu ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla, toplumda yer alan gerçek ve tüzel kişilerden ödeme güçlerine bağlı olarak zorunlu biçimde aldığı ekonomik yükümlülükleri ifade etmektedir (Pehlivan, 2016: 19-20).

Vergilendirme, devletin ekonomik politikalarının önemli bir aracıdır. Ülkemizde uygulanan ²gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer

1 Dr., mervetayman.07@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2016-5729

2 R.G., 02 Kasım 1984, sayı: 18563

vergisi kişi ve kurumların mali sorumluluklarını düzenlemektedir. Bu nedenle, etkin bir vergi sistemi hem devletin ekonomik gücünü arttırmakta hem de işletmelerin sürdürülebilir faaliyetlerinin devam etmesi için önem taşımaktadır (Gümüş, 2025: 119).

Ülkemizde gerçek kişilerin elde ettikleri tüm gelirler gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Gelir kavramı, gerçek kişilerin bir takvim yılında gerçekleştirdiği bütün kazanç ve iratların safi tutarını yansıtmaktadır. Gelir vergisi yükümlüsü gerçek kişi iken, tüzel kişilerin gelir vergisi yükümlülüğü bulunmamaktadır. Gerçek kişilerden oluşan gelir vergisi yükümlülerinin, kendi kendine herhangi bir hukuki işlemi yapabilmesi zorunlu değildir. Yani, gelir vergisi yükümlüsünün fiili ehliyetinin yerinde olması şartı aranmamaktadır. Böylece, reşit veya reşit olmayan, engeli olan kişi de gelir elde ederse gelir vergisi vermek zorundadır (Pehlivan, 2016: 155).

Ülkemizde kurumlar vergisi de, gelir vergisi ile aynı özelliklere sahip olup, gelir üzerinden alınmaktadır. Bu iki vergi de faaliyetler sonucunda elde edilen gelir üzerinden alındığı için iki verginin de konusu aynıdır. Gelir ve Kurumlar vergisi arasındaki temel farklılık mükelleflerin farklı olmasıdır. Gelir vergisine tabi olanların mükellefi gerçek kişiler iken, kurumlar vergisine tabi olanların mükellefi tüzel kişilerdir. Kurumlar vergisi, işletmelerin ticari kazançları üzerinden alınmaktadır. KDV ise, mal ve hizmetlerin satış fiyatına göre hesaplanmaktadır. Bu vergi türü, birtakım özel durumlar dışında bütün mal ve hizmetleri kapsamaktadır. KDV, bütün tüketim ile ilgili vergilerin en gelişmiş olup ülkemizde 3065 Sayılı Kanunla 01.01.1985 tarihinden sonra yürürlüğe girmiştir.¹

Gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi hem kişisel hem de kurumsal yapıdaki ekonomik davranışları şekillendiren önemli vergilerdir. Bu üç verginin muhasebe kayıtlarında doğru şekilde gösterilmesi finansal raporlamaların güvenilirliğini ve işletmelerin vergi sistemlerine uyumunu önemli ölçüde etkilemektedir.

Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye'deki işletmelerin finansal tablolarını uluslararası kabul görmüş standartlara uygun olarak hazırlamalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş muhasebe kuralları bütünüdür. TMS, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanmaktadır. Uluslararası uyum için Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS/IFRS) esas alınarak hazırlanmıştır. Amaç, işletmelerin finansal tablolarında karşılaştırılabilirlik, şeffaflık, güvenilirlik ve tutarlılık sağlamaktır (Akdoğan ve Sevilengül, 2007: 22).

TMS, kişilerin ve işletmelerin vergilendirilmesi ile ilgili tutarlılığı ve şeffaflığı amaçlayan düzenlemeleri açıklamaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları içinde yer alan TMS 18 Hasılat standardı, gelirlerin tanınması ve ölçülmesine rehberlik ederek, işletmelerin gelirlerini finansal tablolarda doğru şekilde yansıtmasını sağlamaktadır. Söz konusu standart, hasılatın gerçek değeri ile yansıtılması gerektiğini açıklamaktadır. TMS 18 Hasılat Standardı, işletmelerin mal satışları, hizmet sunumları ve varlıklarının başkaları tarafından kullanılması sonucu elde edilen faiz, isim hakkı ve temettü gibi gelirlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin esasları düzenlemektedir. Standartın temel amacı, hasılatın güvenilir biçimde ölçülmesini ve gerçekleşme koşullarının sağlanması halinde finansal tablolara yansıtılmasını sağlamaktır. Buna göre mal satışlarında, mülkiyete ilişkin risk ve yararların alıcıya devredilmesi ve işletmenin mal üzerindeki kontrolünün sona ermesiyle hasılat kaydedilir (Kaya, 2016: 12).

Çalışmada, ülkemizde uygulanan gelir, kurumlar ve katma değer vergisi uygulamaları ile T³MS çerçevesindeki muhasebeleştirme işlemlerini ve bu işlemlerin ekonomik etkilerini değerlendirme amaçlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye’deki vergi politikalarının işletmeler üzerindeki etkileri analiz edilerek, vergi sisteminin geliştirilmesine ilişkin öneriler açıklanmıştır.

2. GELİR VERGİSİ

Gelir Vergisi (GV), Türk Vergi Sistemi’nin temelini teşkil etmektedir. Ülkemizde yürürlükte olan Gelir Vergisi Sistemi’nin temelini, 1950 yılında Alman Vergi Sistemi’nden elde edilen 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK) kapsamaktadır. Söz konusu Kanun, 31.12.1960’ta çıkarılan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış ve daha sonra yerini 1961 yılında yürürlüğe girmiş olan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na bırakmıştır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 1 inci maddesine göre, “Gerçek kişilerin gelirleri Gelir Vergisine tabidir. Gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır.” Gelir toplamda 7 kazanç ve irattan oluşmaktadır. Bunlar; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlardan oluşmaktadır (Pehlivan 2016: 153-154).

GVK’nın, 1. maddesinde tanımlanmış olan gelirin başlıca özellikleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir.²

3 R.G., 06.01.1961, Sayısı: 10700

4

- Gelir Vergisi gerçek kişileri vergilendirmektedir. Gelir Vergisine tabi olanlar gerçek kişilerdir. Gerçek kişiliği olmayan tüzel kişilerin ise Gelir Vergisi yükümlülüğü bulunmamaktadır. Gelir Vergisine tabi kişilerin kendi başlarına hukuki işlem yapabilme gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Böylece, kısıtlı ve reşit olmayan bir kişi de gelir elde ederse gelir vergisine tabidir. Yani, gelir vergisi yükümlüsü olmaktadır.
- Gelir Vergisi Kanunu, vergilendirilecek olan gelirin yıllık olarak vergilendirilmesini istemektedir. Yani vergilendirilecek gelir, vergi yükümlülerinin bir yılda elde ettikleri faaliyetlerden doğan safi geliri kapsamaktadır.
- Gelir elde edildikten sonra vergilendirilmektedir.
- Gelir safi olarak hesaplanmaktadır. Gelirin safi tutar üzerinden hesaplanması, geliri sağlamak için yapılan gider harcamalarının gayrisafi gelirden düşülmesini ifade etmektedir. Buna göre, Gelir Vergisi borcunun hesaplanmasına esas teşkil eden matrah, gelirin sağlanması için yapılmış olan çeşitli giderler ile istisna ve indirimlerin gayrisafi gelirden düşülmesi suretiyle ortaya çıkan tutardır.
- Gelir gerçek usulde tespit edilmektedir. Gelirin gerçek olması, vergi borcunun doğmasına sebep olacak safi gelirin, aynı zamanda Gelir Vergisi matrahının kanunda yer alan belge ve defter kayıtlarına uygun olarak tespit edilmesi demektir. Buna göre yükümlüler, verginin konusunu teşkil eden olaylara ilişkin her türlü işlemleri belge ve defterlere kaydetmek zorundadır.

2024 yılı gelir vergisi uygulamalarında, şahıs şirketleri ve serbest meslek erbaplarını ilgilendiren önemli güncellemeler yapılmıştır. Gelir vergisi tarifesi, Gelir Vergisi Kanunu'nun 103. maddesi çerçevesinde belirlenmiş olup, 110.000 TL'ye kadar %15, 110.001 TL – 230.000 TL arası için ilk 110.000 TL'ye 16.500 TL, fazlası %20, 230.001 TL – 580.000 TL arası için ilk 230.000 TL'ye 40.500 TL, fazlası %27, 580.001 TL – 3.000.000 TL arası için ilk 580.000 TL'ye 135.000 TL, fazlası %35, 3.000.001 TL ve üzeri gelirler için ise ilk 3.000.000 TL'ye 982.000 TL, fazlası %40 oranında uygulanmaktadır. Ayrıca vergiye uyumlu mükellefler, hesaplanan gelir vergisinden %5 indirimden faydalanabilmekte, gelir geçici vergisi beyannamesi yılda üç kez verilmekte ve beyannamelere ilişkin damga vergisi 467,20 TL olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 2024 yılı için değer artış kazançları istisna tutarı 87.000 TL, gayrimenkul sermaye iratları (GMSİ) istisna tutarı ise 33.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemeler, şahıs şirketlerinin ve serbest meslek erbaplarının vergi yükümlülüklerini doğrudan

etkileyerek, vergi planlamasında dikkate alınması gereken önemli değişiklikler olarak öne çıkmaktadır (Alomaliye, 2025, 3 Mart).

3. KURUMLAR VERGİSİ

Kurumlar Vergisi (KV), kurumların faaliyetleri sonucunda elde edilen gelir üzerinden hesaplanıp alınan vergidir. Kurumlar Vergisi ile Gelir Vergisi 1950 yılı başından itibaren birlikte uygulamaya konulmuştur. Gelir Vergisi ile Kurumlar Vergisi arasında birçok benzerlik mevcutken, temel farklılık mükellefiyettedir. Gelir Vergisine tabi olan mükellefler gerçek kişiler iken, Kurumlar Vergisine tabi olan mükelleflerin başında sermaye şirketleri gelmektedir. Sermaye şirketlerinin yanı sıra bazı tüzel kişiler ve tüzel kişiliğe sahip olmayan diğer kuruluşlar Kurumlar Vergisi mükellefi sayılmaktadır. Gelir Vergisi ile Kurumlar Vergisi arasında yer alan bir diğer farklılık ise tarife yapısındadır. Gelir Vergisinde hesaplanan tarife artan oranlı tarife iken, Kurumlar Vergisinde hesaplanan tarife ise sabit oranlı tarifiedir. Kurumlar Vergisinde yer alan konu kurum kazancıdır. Kurum kazancı Gelir Vergisinin konusunda yer alan gelir unsurlarından meydana gelmektedir (Armağan, 2007: 230).

2024 yılı itibarıyla, kurumların ödeyecekleri kurumlar vergisinin, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancının en az %10'u kadar olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu uygulama, 7524 sayılı Kanun ile Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen 32/C maddesi ile yürürlüğe girmiştir. Özel hesap dönemine tabi olan kurumlar için ise bu düzenleme, 2025 takvim yılında başlayan özel hesap dönemi ve izleyen vergilendirme dönemlerinde geçerli olacaktır (Yurtiçi Asgari Kurumlar Vergisi Uygulaması, 2024).

2024 yılına ait Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin verilme süresi, 29 Nisan 2025 tarihli VUK-188/2025-9 sayılı Vergi Usul Kanunu Sirküleri ile 5 Mayıs 2025 tarihine kadar uzatılmıştır. E-defter uygulamasına dahil olanlar tarafından 12 Mayıs 2025 ve 14 Mayıs 2025 günü sonuna kadar oluşturulması ve imzalanması gereken e-Defterlerin oluşturulma ve imzalanma süresi ile aynı sürede GİB Bilgi İşlem Sistemine yüklenmesi gereken elektronik defter ve berat dosyalarının yüklenmesi 16 Mayıs 2025 tarihine kadar uzatılmıştır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2025).

Kurumlar Vergisi, işletme kazançları üzerinden 2025 yılında %25 olarak uygulanmaktadır. Kurumlar Vergisi, mükellefin veya vergi sorumlusunun gelirlerini vergi dairesine bildirmesi üzerine tarh olunmaktadır. Kurumlar Vergisinde, yıllık, muhtasar ve özel beyanname olmak üzere üç tane beyanname yer almaktadır. Yıllık beyanname, bir takvim yılı içinde faaliyetlerden elde edilen kurum kazançlarının vergi idaresine bildirilip

ödenmesi amacıyla kullanılan beyannamedir (KVKK Md., 14/1). Muhtasar beyanname, kesinti yoluyla ödenecek vergilerin bildirilmesinde kullanılan beyannamedir. Muhtasar beyanname, vergilendirme dönemini izleyen ayın 23. günü akşamına kadar verilir ve kesilen vergiler beyannamenin verildiği ayın 26. günü akşamına kadar ödenmektedir (KVKK Md., 15/5). Özel beyanname ise, dar mükellefiyete tabi olup ve bir takvim yılında elde ettikleri kazançlarını yıllık beyanname ile bildirme zorunluluğu olmayan mükelleflerin Türkiye’de elde ettikleri kurum kazançlarını bildirmek için kullandıkları beyannamedir (KVKK Md., 26/1).

4. KATMA DEĞER VERGİSİ

Katma Değer Vergisi (KDV), bütün tüketim vergilerinin en kapsamlısı olup Türkiye’de 3065 Sayılı Kanunla 01.01.1985 tarihinden sonra yürürlüğe girmiştir. Birtakım istisnalar dışında bütün mal ve hizmetleri içine alan KDV, mal ve hizmetlerin satış fiyatı üzerinden hesaplanıp alınmaktadır. Katma Değer Vergisinin konusuna dahil olan işlemler şöyledir; ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler, her türlü mal ve hizmet ithalatı, diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetlerdir (Pehlivan, 2016: 332).

4 Eylül 2025 tarihli 33007 sayılı Resmî Gazete ile KDV Genel Uygulama Tebliği (Seri No: 55) yayımlanmış, çeşitli teknik düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin; Tebliğ’in bazı bölümlerine “liste onayının elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığı’na gönderilmesi” ibaresi eklenmiştir. 27 Şubat 2025 tarihli 54 Seri No.lu Tebliğ ile, indirimli KDV oranı kapsamında yüklenilen KDV’lerin yıl içinde nakden iadesi uygulaması kaldırılmış, iade işlemleri “mahsuben” usulle yapılacaktır. Ayrıca, 1 Mart 2025’ten itibaren yapılacak iade talepleri için yeni kurallar geçerli olacaktır. 2025 yılı için indirimli orana tabi işlemler nedeniyle yüklenilen ve indirilemeyen KDV tutarının iade konusu yapılamayacak kısmıyla ilgili alt sınır, önceki yıl için 90.800 TL iken, yeniden değerlendirme oranı dikkate alınarak 130.700 TL olarak belirlenmiştir. Yani, iade talebinde bulunulabilmesi için bu tutarın üzerinde bir yüklenilmiş KDV bulunmalıdır. Teşvik belgesi sahibi olan imalat sanayi ile turizm sektöründeki işletmeler için tanınmış olan KDV istisnasının süresi 31 Aralık 2028’e kadar uzatılmıştır (Bilici, 2024: 112).

Ülkemizdeki vergi türleri dolaylı vergi ve dolaysız vergi olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu vergi türleri, kişilerin ve kurumların ekonomik güçlerine göre nasıl vergilendirilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Dolaysız vergiler, doğrudan kişilerin gelir ve servetleri üzerinden alınmakta ve mükellefin ödeme gücüne doğrudan odaklanmaktadır. Kurumlar Vergisi

ile Gelir Vergisi dolaysız vergi grubuna girmektedir. Dolaylı vergiler ise, bireylerin ve kurumların gelirini dolaylı yoldan hedef almakta, tüketim üzerinden hesaplanmaktadır. Özel Tüketim Vergisi, KDV ve gümrük vergileri dolaylı vergi grubuna girmektedir. Dolaylı vergiler, mal ve hizmet alımı esnasında ödenmekte ve tüketiciyi hedef alan vergilerdir (Susam ve Oktayer, 2007: 112).

KDV oranları mal ve hizmetin türüne göre farklılık göstermektedir. KDV oranları 2025 yılı itibarıyla bazı tarım ürünleri ve temel gıda maddelerinde %1 uygulanırken, eğitim ve sağlık hizmetleri, bazı temel tüketim ürünlerinde %10 uygulanmaktadır. Birçok ürün ve hizmet için ise %20 oranında hesaplanmaktadır (Bilici, 2024: 132).

5. İŞLETMELERİN MUHASEBE UYGULAMALARI

Ülkemizde vergi türlerine göre muhasebe uygulamalarının eksiksiz yapılması, işletmelerin finansal verilerinin doğru bir şekilde raporlanması bakımından büyük önem taşımaktadır. KDV, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi hesaplanarak oluşturulan muhasebe kayıtları, işletmelerin sadece mevzuata uyumunu değil, ayrıca sürdürülebilirlik ve finansal performans durumunu doğrudan etkilemektedir.

5.1. Gelir Vergisi Muhasebe Uygulamaları

Şahıs şirketleri ticari kazançlarından elde ettikleri kazanç üzerinden gelir vergisi ödemektedir. Şahıs şirketlerinin gelir vergisi ödemesi yıllık beyanname esasına dayanmaktadır. Şahısların ticari kazançları ile birlikte ücret gelirleri, kira gelirleri veya men⁵kul sermaye iradı gibi gelirleri de ticari kazançları ile birlikte beyan edilmektedir. Gelir Vergisi kapsamına giren gelirlerin vergilendirilmesinde kullanılan tarifeler 2024 yılına ait olup aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.³

Tablo 1. Gelir Vergisi Tarifesi

Vergi Matrahı (TL)	Vergi Oranı	Hesaplanan Vergi
158.000 TL'ye kadar	%15	-
158.000 – 330.000 TL	%20	158.000 TL için 23.700 TL, fazlası %20
330.000 – 800.000 TL	%27	330.000 TL için 58.100 TL, fazlası %27
800.000 – 4.300.000 TL	%35	800.000 TL için 185.000 TL, fazlası %35
4.300.000 TL'den fazlası	%40	4.300.000 TL için 1.410.000 TL, fazlası %40

5 ³ R.G., 30 Aralık 2024, sayı:32768-329

Örneğin;

- Yıllık Brüt Gelir: 3.000.000 TL
- Kanunen Kabul Edilen Giderler: 2.000.000 TL
- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler: 75.000 TL
- Vergiye Tabi Matrah: $3.000.000 - (2.000.000 + 75.000) = 925.000$ TL

Şahıs şirketinin yukarıdaki oranları dikkate alınarak, 2024 yılı vergi matrahının 925.000 TL olduğunu düşünürsek, bu şirketin gelir vergisi hesaplaması şu şekildedir:

- İlk 158.000 TL için $158.000 \text{ TL} \times \%15 = 23.700 \text{ TL}$
- $330.000 \text{ TL} - 158.000 \text{ TL} = 172.000 \text{ TL}$ $172.000 \text{ TL} \times \%20 = 34.400 \text{ TL}$
- $800.000 \text{ TL} - 330.000 \text{ TL} = 470.000 \text{ TL}$ $470.000 \text{ TL} \times \%27 = 126.900 \text{ TL}$
- $925.000 \text{ TL} - 800.000 \text{ TL} = 125.000 \text{ TL}$ $125.000 \text{ TL} \times \%35 = 43.750 \text{ TL}$

Toplam Gelir Vergisi: $23.700 \text{ TL} + 34.400 \text{ TL} + 126.900 \text{ TL} + 43.750 \text{ TL} = 228.750 \text{ TL}$

Yukarıdaki hesaplamalara ait yevmiye kaydı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 2. Toplam Gelir Vergisi Muhasebe Kaydı

770 Genel Yönetim Giderleri	228.750	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar		228.750
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	228.750	
100 Kasa / 102 Bankalar		228.750

5.2. Kurumlar Vergisi Hesaplama

Kurumlar Vergisine tabi mükellefler, bu verginin yanı sıra yılda üç kez üçer aylık dönemler itibarıyla geçici vergi beyan etmek zorundadır. 2025 yılı itibarıyla geçici vergi oranı %25'dir. Geçici vergiler üç aylık hesaplandıktan sonra takip eden ikinci ayın 17. günü akşamına kadar ödenmek zorundadır. Geçici vergi muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

Örneğin Kurumlar Vergisine tabi işletmenin;

- 01.01.2024 ile 31.03.2024 tarihleri arasındaki vergi matrahı 1.500.000 TL
- 01.04.2024 ile 31.06.2024 tarihleri arasındaki vergi matrahı 750.000 TL
- 01.07.2024 ile 31.09.2024 tarihleri arasındaki vergi matrahı 3.000.000 TL
- 01.10.2024 ile 31.12.2024 tarihleri arasındaki vergi matrahı 8.000.000 TL olsun. Bu rakamlar ile bir işletmenin yapması gereken vergi tahakkuku ve ödeme kayıtları aşağıdaki şekilde olacaktır.

Tablo 3. Geçici Vergi Birinci Taksitinin Tahakkuk ve Ödeme Kaydı

.....17.05.2024.....		
193 Peşin Ödenen ve Fonlar Hesabı	375.000	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı		375.000
Geçici Vergi= 1.500.000 x %25 =375.000 TL		
.....17.05.2024.....		
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı	375.000	
102 Bankalar Hesabı		375.000

Tablo 4. Geçici Vergi İkinci Taksitinin Tahakkuk ve Ödeme Kaydı

.....17.08.2024.....		
193 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar Hesabı	187.500	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı		187.500
Geçici vergi= 750.000 x %25= 187.500 TL		
.....17.08.2024.....		
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı	187.500	
102 Bankalar Hesabı		187.500

Tablo 5. Geçici Vergi Üçüncü Taksitinin Tahakkuk ve Ödeme Kaydı

.....17.11.2024.....		
193 Peşin Ödenen Vergi Fonlar Hesabı	750.000	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı		750.000
Geçici vergi= 3.000.000 x %25= 750.000 TL		
.....17.11.2024.....		
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı	750.000	
102 Bankalar Hesabı		750.000

Tablo 6. Kurumlar Vergisi Tahakkuk ve Ödeme Kaydı

.....31.12.2024.....		
.....	2.000.000	
691 Dönem Kârı Vergi Ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşı. Hsb.		2.000.000
370 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Krş.		
Kurumlar Vergisi= 8.000.000 x %25= 2.000.000 TL		
.....31.12.2024.....		
.....	1.312.500	
371 Dönem Kârının Peşin Ödenen Vergi ve Diğ. Yük. Hsb.		1.312.500
193 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar Hesabı		
Geçici vergiler toplamı= 375.000		
+187.500+750.000=1.312.500 TL		
.....31.12.2024.....		
.....	2.000.000	
370 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Krş. Hesabı		1.312.500
371 Dön. Kârının Peşin Öde. Vergi ve Diğ. Yük.		687.500
360 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar Hesabı		
Ödenmesi gereken kurumlar vergisi= 687.500 TL		
.....31.12.2024.....		
.....	687.500	
360 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar Hesabı		687.500
102 Bankalar Hesabı		

5.3. Katma Değer Vergisi Hesaplama

Katma Değer Vergisinin muhasebe kayıtlarında tam ve eksiksiz hesaplanarak kaydedilmesi, şirketlerin yasal zorunluluklarını yerine getirmeleri bakımından önem taşımaktadır. İşletmeler sattıkları mal ve hizmetler için 391 no'lu hesabı alacaklandırırken, 191 no'lu hesabı borçlandırmaktadır. İşletmelerin KDV ödemeleri beyan edilen ayın 28. günü sonuna kadar yapılmaktadır. KDV hesaplamalarında 191 no'lu hesap tutarı 391 no'lu hesap tutarından büyük olursa, kalan tutar 190 Devreden KDV hesabına aktarılmaktadır (Gümiş, 2025: 126).

5.3.1. Hesaplanan KDV

Örneğin işletmenin Aralık 2024 tarihine ait İndirilecek KDV hesabının borç kalanı 400.000 TL, Hesaplanan KDV hesabına ait alacak toplamı 750.000 TL olsun. Böyle bir durumda işletmenin Aralık 2024 tarihine ilişkin KDV tahakkuk ve ödemek kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 7. KDV Tahakkuk ve Ödeme Kaydı

.....31.12.2024.....		
391 Hesaplanan KDV	750.000	
191 İndirilecek KDV		400.000
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı		350.000
.....31.12.2024.....		
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabı	350.000	
102 Bankalar Hesabı		350.000

Aralık 2024 tarihli İndirilecek KDV hesabı 300.000 TL, Hesaplanan KDV Hesabı 200.000 TL olsaydı, yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktı.

Tablo 8. KDV Hesaplaması

.....31.12.2024.....		
391 Hesaplanan KDV	200.000	
190 Devreden KDV	100.000	
191 İndirilecek KDV		300.000

5.3.2. Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı

Bu hesap, birtakım sebeplerle tahsil edilememiş olan senetli ve senetsiz alacaklar ile yapılan, yazı ile birçok kez istenmesine karşın ödenmemiş

olan dava ve icra takibine girmeye değmeyecek ölçüde küçük alacaklar ile dava ve icra süreci başlamış alacakların izlendiği aktif bir hesaptır. 128 no'lu bu hesap, şüpheli duruma gelmiş alacakları, normal alacaklardan ayırmak için açılmaktadır. Tahsili şüpheli hale gelen senetli ve senetsiz alacaklar ilgili hesapların alacağı karşılığında 128 – Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabının borcuna, kalan tutar '600 Satışlar' hesabının alacağına kaydedilmektedir (Acar & Tetik, 2012: 152).

Örneğin, bir işletme 01.01.2025 tarihinde 4 ay vadeli senetli bir satış gerçekleştirmiş olsun. Satışın %20 KDV tutarı hariç tutarı 1.000.000 TL'dir. Tahsilat tarihi ise, 01.04.2025'dir. Bu satış sonunda etkin faiz oranı %25 olarak belirlenmiştir.

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecekteki Değer} / (1 + i)^n$$

$$\text{Bugünkü Değer 1. Ay} = 1.000.000 / (1 + 0.25)^{1/12}$$

$$\text{Bugünkü Değer 2. Ay} = 1.000.000 / (1 + 0.25)^{2/12}$$

$$\text{Bugünkü Değer 3. Ay} = 1.000.000 / (1 + 0.25)^{3/12}$$

$$\text{Bugünkü Değer 4. Ay} = 1.000.000 / (1 + 0.25)^{4/12}$$

Tablo 9. Bugünkü Değer Hesaplaması

Bugünkü Değerin Hesaplanması			
Aylar	Bugünkü Değer	Kazanılmamış Faiz Geliri	Aylık Faiz
1.Ay	981,576,53	18.423,47	18.423,47
2. Ay	963.194,11	36.805,89	18.382,42
3 Ay	945.741,61	54.258,39	17.452,50
4. Ay	928.571,43	71.428,57	17.170,18

* Aylık faiz hesaplanırken, önceki aylarda hesaplanan aylık faiz toplamından düşülür.

Bu hesaplamalardan sonra yapılacak olan muhasebe kaydı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 10. Bugünkü Değer Hesaplamalarının Muhasebeleştirilmesi

.....01.01.2025.....		
121 Alacak Senetleri Hesabı	1.200.000	
600 Satışlar Hesabı		928.571,43
391 Hesaplanan KDV Hesabı		200.000
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri		71.428,57
.....31.01.2025.....		
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı	18.423,47	
642 Faiz Gelirleri Hesabı		18.423,47
.....31.02.2025.....		
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı	36.805,89	
642 Faiz Gelirleri Hesabı		36.805,89
.....31.03.2025.....		
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı	54.258,39	
642 Faiz Gelirleri Hesabı		54.258,39
.....30.04.2025.....		
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı	71.428,57	
642 Faiz Gelirleri Hesabı		71.428,57
.....01.05.2025.....		
102 Bankalar Hesabı	1.200.000	
121 Alacak Senetleri Hesabı		1.200.000

Yapılan bu muhasebe kayıtları satılmış olan malın gelirleri ve vade farkı gelirlerinin ayrılmasını sağlamaktadır. Fakat burada KDV, satış tutarı üzerinden hesaplanmıştır. Söz konusu KDV'nin ayrı olarak hesaplanması gerekmektedir. Bu nedenle ilk kayıt örneği aşağıdaki gibi olmalıdır.

Tablo 11. KDV Hesaplaması

.....01.01.2025.....		
121 Alacak Senetleri Hesabı	1.185.714,29	
600 Satışlar Hesabı		928.571,43
391 Hesaplanan KDV Hesabı		185.714,29
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı		71.428,57
KDV = 928.571,43 x %20 = 185.714,29		

Türk vergi sistemine göre KDV, malın teslimi ve hizmetin yerine getirilmesi sırasında tahakkuk etmektedir. Bu kural Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinde belirtilmiştir. 10. maddeye göre, KDV tahakkuku dört farklı kurala bağlanmıştır. Bunlar; malın teslimi ve hizmet ifasının yerine getirilmesi, mal teslim edilmeden önce faturanın düzenlenmesi, kısım kısım yapılan işlerde bütün kısımların yapılması, avansın ve miktarının tahsil edilmesidir. Bu hükümler çerçevesinde KDV'nin tahakkuk işlemi yerine getirilmiş olacaktır (Pehlivan, 2016: 334).

Ayrıca, KDV Kanunu gereği tahakkuk işlemlerinde aylık olarak hesaplanan İndirilecek KDV ve Hesaplanan KDV hesapları vadeli mal ve hizmet alım veya satımında hesaplanan KDV miktarları, tahakkuk esasına göre her aya bölünerek hesaplanabilmektedir. Yönetmeliğe göre, uzun vadeli mal veya hizmet alım ve satımının gerçekleştiği ayda KDV söz konusu aya dahil edilmektedir. Bu durumda, şirketler ödemedikleri katma değer vergisi tutarını indirim olarak gösterebilmekte ya da henüz tahsil etmedikleri KDV'yi ödemek zorunda kalabilmektedir (Gümüş, 2025: 129). KDV tutarı iki farklı yöntem ile gösterilmektedir.

Tablo 12. KDV'yi Ödemenin Yapılacağı Aya Kadar Tahakkuk Esasına Göre Dağıtmak

.....01.01.2025.....		
121 Alacak Senetleri Hesabı	1.200.000	
600 Satışlar Hesabı		928.571,43
392 Diğer KDV Hesabı		200.000
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri		71.428,57
.....31.01.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	50.000	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		50.000
200.000 / 4 = 50.000		
.....28.02.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	50.000	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		50.000
200.000 / 4 = 50.000		
.....31.03.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	50.000	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		50.000
200.000 / 4 = 50.000		

.....30.04.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	50.000	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		50.000
200.000 / 4 = 50.000		

Yukarıdaki muhasebe kaydı ile, ocak ayında yapılan vadeli satışta ödenecek KDV tutarının gelecek aylara dağıtılarak ödenmesi sağlanacaktır. Fakat, mal ve hizmet satışında hesaplanan KDV vade farkı hesaplanmadan kaydedilecekse aşağıdaki kayıt yapılmalıdır.

Tablo 13. KDV'yi Vade Farkı Hesaplamadan Dağıtmak

.....01.01.2025.....		
121 Alacak Senetleri Hesabı	1.185.714,29	
600 Satışlar Hesabı		928.571,43
392 Diğer KDV Hesabı		185.714,29
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri		71.428,57
.....31.01.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	46.428,57	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		46.428,57
185.714,29/ 4= 46.428,57		
.....28.02.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	46.428,57	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		46.428,57
185.714,29/ 4= 46.428,57		
.....31.03.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	46.428,57	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		46.428,57
185.714,29/ 4= 46.428,57		
.....30.04.2025.....		
392 Diğer KDV Hesabı	46.428,57	
391 Hesaplanan KDV Hesabı		46.428,57

Mevzuatta fatura kesildikten sonra KDV'nin tahakkuk ettirilmesi gerektiği yer olsa da, KDV tahsil edilmemiş veya ödemesi yapılmamış anlamına gelmektedir. Bu nedenle, KDV'nin tahsil edildikten veya ödemesi yapıldıktan sonra kaydedildiğini düşünecek olursak aşağıdaki muhasebe kaydı yapılmalıdır.

Tablo 14. KDV'yi Ödemenin Yapılacağı Ayda Muhasebe Kayıtlarına Dabil Etmek

.....01.01.2025.....		
121 Alacak Senetleri Hesabı	1.200.000	
600 Satışlar Hesabı		928.571,43
392 Diğer KDV Hesabı		200.000
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri		71.428,57
.....01.05.2025.....		
102 Bankalar Hesabı	1.200.000	
392 Diğer KDV Hesabı	200.000	
121 Alacak Senetleri Hesabı		1.200.000
391 Hesaplanan KDV Hesabı		200.000

5.3.3. İndirilecek KDV

191 İndirilecek Katma Değer Vergisi Hesabı, tüm mal ve hizmetin satın alınması sürecinde satıcılara ödenen veya işletmedeki duran varlıklarla ilgili olarak tahakkuk ettirilen katma değer vergisinin kaydedildiği ve izlendiği hesaptır. Mal ve hizmet alımlarında indirilecek katma değer vergisi 191 İndirilecek KDV Hesabı'na borç, ay sonunda 391 Hesaplanan KDV ile mahsup edilerek kapatılmaktadır. Kanun çerçevesinde yapılacak indirimler ve hesaba yapılan düzeltmeler bu hesaba alacak yazılmaz. Bunun yerine 391 Hesaplanan KDV Hesabı'na alacak kaydedilmektedir (Acar ve Tetik, 2012: 178).

Örneğin bir işletme 01.01.2025 tarihinde 4 ay vadeli senet karşılı ile ticari mal almış olsun. Ödemenin yapılacağı son tarih 01.01.2026'dır. Ticari malın %20 KDV hariç tutarı 600.000 TL'dir. Söz konusu faaliyet ile ilgili yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

Tablo 15. İndirilecek KDV Hesaplaması

.....01.01.2025.....		
153 Ticari Mallar Hesabı	600.000	
191 İndirilecek KDV Hesabı	120.000	
321 Borç Senetleri Hesabı		720.000

İndirilecek KDV Hesabının tahakkuk ettiği süre içinde her aya düşen oran kadar tahakkuk ettirilmesi gerekmektedir.

Tablo 16. İndirilecek KDV'nin Aylara Dağılımı

.....01.01.2025.....		
153 Ticari Mallar Hesabı	600.000	
191 İndirilecek KDV Hesabı	120.000	
321 Borç Senetleri Hesabı		720.000
.....31.01.2025.....		
191 İndirilecek KDV Hesabı	50.000	
192 Diğer KDV Hesabı		50.000
.....28.02.2025.....		
191 İndirilecek KDV Hesabı	50.000	
192 Diğer KDV Hesabı		50.000
.....31.03.2025.....		
191 İndirilecek KDV Hesabı	50.000	
192 Diğer KDV Hesabı		50.000
.....30.04.2025.....		
191 İndirilecek KDV Hesabı	50.000	
192 Diğer KDV Hesabı		50.000

6. SONUÇ

Ülkemizde gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi devletin kamu gelirlerini arttırmak ve ekonomik dengeyi sağlamak için oluşturulmuş temel gelir kaynaklarıdır. Söz konusu vergiler, şirketler ve bireyler üzerinde finansal zorunluluk oluştururken, ekonomideki faaliyetlerin sürdürülebilirliği içinde büyük önem taşımaktadır. Gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisinin doğru şekilde muhasebe kayıtlarına kaydedilmesi, hem işletmelerin finansal performanslarının etkin değerlendirilmesini hem de kamu gelirlerinin doğru şekilde toplanmasını sağlayacaktır.

Araştırmaya konu olan gelir vergisi ve kurumlar vergisi, işletmelerin ve bireylerin vergilendirilmesinde temel unsur olarak mevzuatın gereklerini açıklamaktadır. Katma değer vergisi ise, tüketim yoluyla ve zincirleme yöntem ile tüketicilerden alınmaktadır. İşletmelerin faaliyetleri sonucunda yaptıkları muhasebe kayıtlarında 191 İndirilecek KDV ve 391 Hesaplanan KDV hesapları vergileme ve raporlama sürecinde işletmelere yardımcı olmaktadır. Fakat, vergi mevzuatında uzun vadeli kredi yöntemi ile mal ve hizmet alım satımında tek seferde alınan KDV tutarı hem işletmeler için hem de vergi tahsilatı bakımından sorun teşkil etmektedir. Örneğin, hesaplanan KDV'nin ödenmemiş miktarlar üzerinden gösterilmiş olması, işletmeyi gereksiz mali yük altına sokabilmekteyken, indirilecek KDV'nin tahsilattan önce hesaplanması ise işletmelerin ödemedikleri KDV indiriminden faydalanmalarına yol açmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan bu sorun, KDV'nin aylık bazda ödenmesi yoluyla çözülebilmektedir.

Çalışmanın sonucunda, Türk Vergi Mevzuatı ve muhasebe sistemi ekonomik büyümeyi desteklemekte ve kamu gelirlerini arttırmayı hedeflemektedir. Fakat, işletmelerin vergi uygulamalarına uyumunu sağlamak ve sürdürülebilirliklerini arttırmak için KDV uygulamalarının daha adil ve esnek olması öngörülmektedir. KDV uygulamaları ile ilgili Türkiye Muhasebe Standartları'nın kapsamının genişletilmesi, kamu gelirlerinin artmasına ve işletmelerin ekonomik büyümesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Acar, D., ve Tetik, N. (2012). *Genel Muhasebe*. Detay Yayıncılık, 10.Baskı.
- Akdoğan, N., & Sevilengül, O. (2007). *Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamaları*.
Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alomaliye. (2025, 3 Mart). *2024 Beyanname Düzenleme Rehberi*. Erişim adresi: <https://www.alomaliye.com/2025/03/03/2024-beyanname-duzenleme-rehberi>
- Armağan, Y. (2007). Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 227-252.
- Bilici, N. (2024). *Türk Vergi Sistemi*, Savaş Kitabevi.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (2025). https://gib.gov.tr/vergi-konulari/2/19_kurumlar_vergisinin_beyani/19/129/675
- Gelir Vergisi Kanunu. (06.01.1961). Resmi Gazete Sayısı: 10700. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4>
- Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:329). (30 Aralık 2024). Resmi Gazete (Sayı:32768 (2.Mükerrer)) https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/202412_30m212.htm
- Gümüüş, A. (2025). İşletmelerin Kazançlarının Vergilendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Sorunsalı. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 119-133. <https://doi.org/10.29106/fesa.1624062>
- Katma Değer Vergisi Kanunu. (02 Kasım 1984). Resmi Gazete (Sayı: 18563) Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18563.pdf>
- Kaya, U. (2016). Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Hasılatın Muhasebeleştirilmesi:
- TMS 18 ve TFRS 15 Karşılaştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (72), 1-20.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (07.04.2016). Resmi Gazete Sayısı: 26677. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Pehlivan, O. (2016). *Vergi Hukuku*. Celepler Matbaacılık.
- Susam, N., ve Oktayer, N. (2010). Türkiye Ekonomisinde Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçinde

Dolaysız Ve Dolaylı Vergiler (1995-2005). *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 105-123.

Yurttiçi Asgari Kurumlar Vergisi Uygulaması. (2024). https://kpmgvergi.com/blog/yurt-ici-asgari-kurumlar-vergisi-uygulamasi/1331?utm_source